2022 m. buvusio rūsio laiptų aplinkoje ištirtas 22 m² plotas (3 pav.). 1,6–1,8 m gylyje po supiltiniu griuvenų sluoksniu rasta apie 2,5 m ilgio, 60 cm pločio mūrinė sienutė. Jos PV pusėje yra užverstas rūsys, kurio grindys yra 3,4 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Rūsys užverstas apysveikiais XVIII a. vidurio kokliais. Dėl tiriamo ploto 1 PV pusėje stovinčių elektros stulpų 1,4 m ruože rūsys atidengtas tik iki 2,7 m gylio. Užpiltiniuose sluoksniuose rasta daug XVII–XVIII a. keramikos dirbinių.

Iš aptiktos medžiagos galima manyti, kad XVII–XVIII a. sklype stovėjęs statinys buvęs iki XVIII a. pabaigos gyvenamas namas. Vėliau vykdant dvaro sodybos rekonstrukciją, pastatas tikriausiai perstatytas, XIX a. I pusėje įrengiant dvaro ledainę. Tai patvirtina ir atlikti architektūriniai mūro liekanų tyrimai (VšĮ „Architektūros tyrimų centras“). XX a. pradžioje ledainė rekonstruota ir joje veikiausiai įrengta koplyčia, apie kurią išlikę prisiminimai. Neaišku, kokia dalis ledainės rūsių išliko po rekonstrukcijos, tačiau žinoma, kad rūsiai dar naudoti I Pasaulinio karo metais. Nerasta duomenų, kada pastatas nugriautas. Savininko inicijuoti archeologiniai tyrimai buvo atliekami siekiant patikrinti informaciją apie rūsius bei išsiaiškinti jo sklype randamų XVII–XVIII a. keramikos dirbinių kilmę.

Atlikti archeologiniai ir architektūriniai tyrimai, rasta archeologinė medžiaga leidžia daryti prielaidą, kad Parko g. 7 sklypas XVII–XVIII a. pateko į senosios dvarvietės teritoriją. Norint tiksliau lokalizuoti senosios dvarvietės vietą, kalvą juosusių griovių sistemą ir bendrame dvarvietės kontekste įvertinti tyrimų medžiagą, reikia istorinių tyrimų ir platesnių archeologinių tyrimų, kad būtų galima patikslinti Obelių dvaro sodybos vertingąsias savybes. Tyrimų metu rasti radiniai perduoti RKM.

The Investigation at the Obeliai Manor Complex

In 2021, the investigation continued in the vicinity of the Obeliai Manor complex (Rokiškis District, NE Lithuania) with the excavation of a total of 48 m² at Parko St. 7. Architectural structures were discovered at 3 locations. It was determined that some of the discovered foundation remnants were from an icehouse built in the first half of the 19th century, reconstructed in the early 20th century, and used by the Russians during WWI (Figs. 1–3).

Ramūnas Šmigelskas,
Ignas Sadauskas

Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmų Vilniuje aplinka

2021 m. rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais atlikti detalieji tyrimai sklype Žygimantų g. 3, esančiame Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmų aplinkoje, ir greta esančiame parke. Tirta vieta patenka į buvusią istorinę Radvilų rezidencijos Puškarnioje teritoriją. Tyrimų vieta nuo XV a. jau priklausė Radviloms ir įėjo į Lukiškių priemiesčio sudėtį. Nuo XVI a. teritorija aplink Šv. Jurgio bažnyčią ir karmelitų vienuolyną vadinta Puškarnia, nes joje nuo seno buvo liejamos patrankos ir gyveno įvairūs su tuo susiję amatininkai bei meistrai. Tuo metu į aplinkinę vietovę perkeltos karališkosios arklidės bei kiti didžiojo kunigaikščio dvarui priklausę ūkiniai pastatai. 1506 m. Švč. Mergelės Marijos Snieginės (Šv. Jurgio) bažnyčios ir karmelitų vienuolyno steigimo dokumentuose šioje vietoje minimas Jurgio Radvilos I dvaras. Jis taip pat paminėtas 1545–1548 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto karališkųjų

arklidžių statybos išlaidų dokumentuose. XVI a. viduryje jau minimi Vilniaus kašteliono rūmai – Radvilų rūmai prie Neries. Į R nuo jų buvo dideli žuvivaisos tvenkiniai, o į V – Kiškų valdos. 1599 m. rūmai minimi Kristupo Radvilos Perkūno testamente jau kaip mūriniai, supami pastatų komplekso. 1621 m. rūmai detaliai aprašyti tuometinio rūmų valdytojo Jonušo Radvilos laidotuvių aprašyme. 1623 m. prie dvaro prijungtas buvęs Kiškų sklypas su sodu. Panašiu metu greičiausiai Kristupas Radvila Jaunasis perstatė rūmus ir praplėtė teritoriją aplink juos. Rūmai buvo mūriniai, puošnūs, trijų aukštų, vieningo italų manierizmo stiliaus, su masyviu cilindriniu bokštu rūmų PR kampe. Teritorijoje taip pat buvo arklidės, svirnas, bravoras, kiti ūkiniai pastatai, itališko tipo sodas ir gėlynais apsupti 4 tvenkiniai. Visas dvaras buvo apjuostas gynybinėmis (?) sienomis su bokštais kampuose bei dvejais vartais. Rūmai ir kiti dvaro pastatai smarkiai nukentėjo per 1655–1661 m. karą su Maskva. Jiems padaryta žala aprašyta 1667 m. Radvilų valdos inventoriuje. Tuo metu rūmai priklausė Boguslovui Radvilai ir galėjo būti remontuojami bei perstatinėjami. 1694 m. sudarytas detalus dvaro aprašymas. Minima, kad juose iki XVII a. pabaigos dar gyveno sargas. 1705 m. Šiaurės karo metu dvaro pastatai stipriai nukentėjo, degė ir buvo galutinai apleisti. XVIII a. dvaro teritorija atskirais sklypais išparduota ir išnuomota miestiečiams. 1791 ir 1809 m. sudaryti paskutiniai nykstančio dvaro inventoriai. Iki 1811 m. visus dvaro sklypus supirko Liudvikas Abramovičius ir juos užstatė. Viename iš sklypų tuo metu veikė medienos parduotuvė, vadinta „Radvilų krautuve“. 1828–1829 m. rūmų griuvėsiai parduoti ir išardyti kaip statybinė medžiaga. XIX a. viduryje pradėtas įrenginėti Neries krantinės bulvaras. Dabartiniai Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmai buvo pirmasis minimame naujame bulvare pastatytas reprezentacinis mūrinis pastatas. Pagal architekto Nikolajaus Čiagino projektą 1859–1863 m. jį pasistatė valstybės patarėjas Ignotas Karabanovičius. Tuo metu suformuotas sklypas prie jo, kiemo gilumoje pastatytas ūkinis pastatas. 1891 m. šią valdą nusipirko Jonas Juozapas Tiškevičius. Pagal architekto Kiprijono Maciulevičiaus projektą iki 1895 m. rūmai rekonstruoti pristatant oranžeriją, greta įrengtas sodas. XX a. pradžioje rūmus valdė Jonas Mykolas Tiškevičius. Tarpukariu dalis patalpų buvo nuomojamos. Minima, kad pastato rūsiai nukentėjo 1931 m. Didžiojo Vilniaus potvynio metu. 1940 m. rūmai nacionalizuoti ir perduoti Raudonojo Kryžiaus ligoninės reikmėms. Aplinkinės teritorijos vaizdas smarkiai pakito po 1977 m. atlikus ligoninės plėtrą.

Aplinkinė teritorija ne kartą archeologų tyrinėta. Vertingiausios naujos informacijos suteikė 2002, 2003, 2012, 2017–2018 ir 2019 m. tyrimai. 2002 m. G. Gendrėnas ir E. Ožalas vykdė tyrimus Žygimantų gatvės R dalyje. Po važiuojamąja dalimi ties Žygimantų g. 2 pastato ŠR kampu atidengti XV a. pradžios ir XV a. pabaigos – XVI a. pradžios mūrinių ir medinių pastatų fragmentai, siejami su Radvilų rezidencijos statiniais (*ATL 2002 metais*, 2005, p. 184–185). 2003 m. A. Vaicekauskas vykdė žvalgomuosius tyrimus Radvilų g. 4, ištyrė 6 šurfus, iš viso 35,83 m^2 plotą. Tyrimai vykdyti iki projektinio 1,3 m gylio. Šurfuose 1 ir 4 atidengti XIX a. mūro fragmentai ir XX a. kiemo akmenų grindinys. Šurfe 3 atidengti XV a. vidurio statinio mūro fragmentai, prie kurių XVII a. viduryje primūrytas kitas mūro fragmentas. Šios liekanos siejamos su Radvilų rezidencijos statiniais (*ATL 2003 metais*, 2005, p. 228). 2012 m. L. Girlevičius vykdė žvalgomuosius tyrimus Raudonojo Kryžiaus ligoninės teritorijoje Radvilų g. 5, ištyrė 7 perkasas ir 5 šurfus, iš viso 105 m^2 plotą. Užfiksuotas 1,2–2,5 m storio

(XIV?) XV–XX a. kultūrinis sluoksnis. Apatiniai horizontai datuoti (XIV?) XV–XVII a. Perkasose 3–5, šurfuose 10 ir 12 fiksuotos XIX–XX a. mūrinių pastatų liekanos. Perkasose 3–6 atidengti Radvilų rūmų plytų grindų ir krosnies fragmentai, datuojami XVII a. I puse (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 465–472). 2017–2018 m. I. Sadauskas dviem etapais vykdė detaliuosius ir žvalgomuosius tyrimus buvusios Raudonojo Kryžiaus ligoninės teritorijoje Radvilų g. 7, 11, Tilto g. 9, 11 ir Žygimantų g. 3. Pirmo etapo metu ištirta 12 perkasų ir 2 šurfai, iš viso 832,3 m^2 plotas. Antro etapo metu ištirtos 7 perkasos, iš viso 735,9 m^2 plotas. Užfiksuotas 0,6–3,5 m storio XV–XXI a. pradžios kultūrinis sluoksnis su itin dideliu kiekiu to laikotarpio radinių. Ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas datuotas XV a. Jis susiformavo iki įsikuriant Radviloms minimoje teritorijoje. Perkasose 3, 12, 14, 16–18 atidengti XIX a. II pusės – XX a. vidurio mūrinių pastatų sienų, pamatų ir rūsio fragmentai, kurių dalis priklausė buvusios ligoninės pastatams. Perkasose 4–5 atidengti 5 griautiniai kapai, datuoti XVIII a. Perkasose 9, 14, 16–19 atidengti XVII a. I pusės reprezentacinių Radvilų rūmų fragmentai – pirmo aukšto vidaus patalpų plytų grindys, kolonų apatinės dalys, pamatų likučiai, dviejų krosnių apatinės dalys ir akmenų grindinio–kelio fragmentai. Nustatyta, kad rūmų pastato pirmame aukšte buvo bent 4 ar 5 patalpos ir jos galėjo būti su arkiniais pamatais (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 231–236). 2019 m. R. Šmigelskas ir I. Sadauskas vykdė žvalgomuosius tyrimus ir žvalgymus Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmų avarinės būklės remonto darbų vietose Žygimantų g. 3. Jų metu ištirti 6 šurfai, iš viso 10 m^2 plotas. Žvalgyti 9 plotai, iš viso 80,6 m^2 plotas. Užfiksuotas 0,1–2,6 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis su XVI–XX a. radiniais. Šurfuose 1 ir 6 fiksuoti durpių bei nuogulų sluoksniai, siejami su vieno iš Radvilų rezidencijos tvenkinių pakraščiu. Žvalgymų metu plote 4 atidengti mūrinės tvoros arkinių pamatų fragmentai, o plote 7 – mūrinės sienos pamatinės dalies fragmentai, datuojami XVII a. I puse ir siejami su Radvilų rezidencijos teritorijoje stovėjusiais statiniais bei tvora (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 354–356). Kiti mažiau informatyvūs artimiausioje aplinkoje vykdyti tyrimai: 1979 m. L. Dzikas (*KPC PB*, f. 5, b. 322), 1997 m. S. Sarcevičius (*LIIR*, f. 1, b. 2891), 1998 m. V. Vainilaitis (*LIIR*, f. 1, b. 3159), 2003 m. L. Girlevičius (*ATL 2003 metais*, 2005, p. 188–192), 2004 m. L. Girlevičius (*ATL 2004 metais*, 2006, p. 223–225), 2006 m. R. Valatkevičienė (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 387–388), 2013 m. P. Vutkin (*LIIR*, f. 1, b. 7135), 2015 m. P. Vutkin (*LIIR*, f. 1, b. 7688).

2021 m. detaliųjų tyrimų metu Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmų vidiniame kieme ir greta esančiame parke iki įžemio ištirtos 8 įvairaus dydžio perkasos, iš viso 355 m^2 plotas. Užfiksuotas iki 0,6–1,4 m storio kultūrinis sluoksnis, kurio chronologija apima XVI–XXI a. pradžią. Įžemyje fiksuotos įgilintos struktūros buvo iki 1,7–1,9 m gylio. Nustatyta, kad intensyvesnis kultūrinis sluoksnis susiformavęs teritorijos dalyse arčiau Žygimantų gatvės ir ties Tiškevičių rūmų PR dalimi. Išlikęs archeologinis sluoksnis ar jo likučiai fiksuoti perkasose 1–2 ir 8.

Po viršutiniais XIX–XX a. susiformavusiais horizontais perkasose 1–2 fiksuotas XVIII a. datuojamas sluoksnis, kuriame galbūt vykdyta neintensyvi agrarinio pobūdžio veikla. Jis formavosi sunykus Radvilų dvarui ir palengva kuriantis miestiečiams šioje valdoje. Jame aptikta XVI–XVIII a. datuojamos buitinės keramikos, plokštinių ir dubeninių koklių fragmentų, įvairių metalinių dirbinių bei kelios XIX–XX a. monetos, tarp kurių pasitaikė kelios

1 pav. Perkasoje 1 aptikta ūkinė duobė su kokliais. R. Šmigelsko nuotr.

Fig. 1. The storage pit with stove tiles in Trench 1.

2 pav. XVI a. rozetinis koklis. K. Mimo nuotr.

Fig. 2. A 16th-century rosette stove tile (Rosettenkachel).

3 pav. Puodyninis koklis įgniaužtais šonais. K. Mimo nuotr.

Fig. 3. A 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel) with a square mouth.

ankstyvesnės, datuojamos XVII ar XV a. (Aleksandro denaras). Perkasoje 8 fiksuoti apatiniai apardyti horizontai formavosi XVI–XVII a. Tai buvo rezidencijos tvenkinių priekrantės pakraštys, kuris iki XIX a. I pusės įmirko ir užpelkėjo. Aukščiau fiksuoti supiltiniai sluoksniai patvirtina, kad tvenkiniai jau kurį laiką buvo užpilti, o teritorija išlyginta dar prieš pastatant dabartinius rūmus. Beveik visose perkasose fiksuotos įgilintos struktūros su radiniais. Perkasoje 1 atidengta ūkinė duobė (1 pav.), kurioje aptikta nemažai dubeninių, plokštinių, karnizinių ir kitokių koklių. Pagal stilistiką jie datuojami XVI a. (puodyniniai kokliai su rozete (2 pav.), karniziniai kokliai su žvynelių ornamentu, polichrominiai kokliai su berniuko (puto) figūra ar plokštiniai rozetiniai kokliai). Tarp koklių pasitaikė nedaug XV–XVI a. datuojamos buitinės keramikos šukių. Galimas daiktas, kad šioje vietoje buvusi suversta visa krosnis ar jos dalis, kartu fiksuota nemažai molio. Krosnies apatinę dalį galėjo sudaryti puodyniniai ar dubeniniai kokliai, o viršutinę puošnesni plokštiniai ar karniziniai kokliai. Tikėtina, kad šioje vietoje galėjo būti tiesiog iškasta duobė ir supiltos tvarkomų ar rekonstruojamų Radvilų rūmų atliekos. Kita galima versija, kad tai „Tvano" laikotarpio nusiaubtų rūmų griovimo ar valymo griuvenos. Dar viena informatyvi ūkinė duobė, arba nukasto buvusio ankstyvesnio laikotarpio sluoksnio dalis, aptikta perkasoje 5. Joje taip pat rasta nemažai XV–XVI a. koklių, praktiškai vien tik dubeninių arba puodyninių (3 pav.), dalis įgniaužtais šonais suformuojant keturlapę angą. Jos susiformavimo aplinkybės, tikėtina, panašios į perkasoje 1 tirtos duobės.

Perkasose 2, 4 ir 7 taip pat aptikta XVI–XVII a. datuojamų įgilintų struktūrų, kuriose ne tiek gausu radinių. Tai lyg ir žymėtų, kad tiriamoje teritorijoje buvęs archeologinis sluoksnis greičiausiai nukastas XIX a. Tokie darbai sietini su Karabanovičiaus rūmų statybos ir Tiškevičių rūmų rekonstrukcijos darbais. Bent jau akivaizdžiausi to įrodymai fiksuojami perkasoje 8, kur archeologinis sluoksnis, nors ir stipriai apardytas, fiksuojamas vienoje atidengtų mūro konstrukcijų pusėje, o kitoje buvo tik

4 pav. Perkasoje 8 atidengti mūrai. R. Šmigelsko nuotr.
Fig. 4. The masonry walls uncovered in Trench 8.

5 pav. Radvilų rezidencijos tvoros arkinis pamatas. I. Sadausko nuotr.
Fig. 5. The arched foundation of the Radvila residence's fence.

vėlyvo laikotarpio plonas horizontas. Aptiktos mūrinės struktūros (4 pav.) atspindi kelių skirtingų laikotarpių statinių liekanas – tai XVIII–XIX a. pradžios statinio likučiai (plytų grindys) ir XVII a. pradžios Radvilų rūmų rezidencijos tvoros arkinio pamato dalis (5 pav.). Tvora atskyrė rūmų teritoriją nuo greta minimiems didikams priklausančio parko ir tvenkinių zonos. Atsižvelgus ir į istorinius duomenis, ši tvora galėjusi turėti ir gynybinės sienos bruožų. Minimos tvoros likučiai ir tvenkinių uždurpėjusios priekrantės pėdsakai fiksuoti ir 2019 m. tyrimų metu prie Tiškevičių rūmų pamatų ir netgi po jais – rūmų rūsyje (6 pav.). Tad buvę statinių likučiai XIX a. I pusėje buvo nuardyti iki tokio lygio, kad netrukdytų naujų rūmų statyboms teritorijoje.

Aptariant vėlyvo laikotarpio kultūrinio sluoksnio horizontus galima atkreipti dėmesį į perkasose 1 ir 2 fiksuotą galbūt tarpukario Neries potvynio sąnašų sluoksnį bei visoje teritorijoje fiksuotą XIX a. II pusės horizontą, kuriame, be vėlyvų radinių, aptinkama ir ankstyvesniu laikotarpiu datuojamų. Tai dažniausiai buitinės keramikos radiniai, nedaug koklių fragmentų bei numizmatinė medžiaga. Įdomesnis ir retesnis archeologiškai fiksuojamas objektas – Tiškevičių sodo lysvių horizontas, kuris fiksuotas perkasose 3–5 ir perkasos 6 išpjovoje, kur apčiuopta galbūt buvusio sodo riba. Šios

6 pav. 1808 m. plano sugretinimas su dabartiniu užstatymu, atliktų tyrimų vietomis ir atidengtomis struktūromis: 1 – 2021 m. tyrimai; 2 – 2018 m. atidengtos mūrinės struktūros; 3 – 2019 m. atidengtos mūrinės struktūros; 4 – 2021 m. atidengtos mūrinės struktūros; 5 – spėjama XVII a. Radvilų rezidencijos tvoros vieta; 6 – dabartinių pastatų kontūrai. I. Sadausko brėž.

Fig. 6. The current structures, investigation sites, and discovered structures overlaid on the 1808 plan: 1 – the 2021 investigation; 2 – the masonry structures uncovered in 2018; 3 – the masonry structures uncovered in 2019; 4 – the masonry structures uncovered in 2021; 5 – the supposed site of the 17th-century Radvila residence's fence; 6 – the outlines of the current buildings.

struktūros archeobotanių tyrimų rezultatai leidžia spėti, kad dvarininkai čia augino salierus, gervuoges ir kitas kultūras. Teritorijoje ryškus ir XX a. ligoninės laikotarpio pėdsakas. Aptikta pavienių žmonių kaulų, kurie galbūt užkasti kaip medicininės atliekos – vienas jų yra su amputacijos žymėmis. Taip pat rasta duobė su užkastais emaliuotais medicininiais indais ir kitokiais reikmenimis (7 pav.).

In the vicinity of the Jonas Juozapas Tiškevičius Palace in Vilnius

The 2021 excavation (8 various-sized trenches totalling 355 m^2) at Žygimantų St. 3, Vilnius, which is on the grounds of the Jonas Juozapas Tiškevičius Palace and in the adjacent park, which was once the historic grounds of the Radvila residence in Puškarnia, revealed a 16th – early 21st-century cultural layer, which was at least up to 0.6–1.4 m thick (Fig. 7). The

7 pav. XX a. vidurio medicininių adatų dėžutė. K. Mimo nuotr.

Fig. 7. A mid-20th-century medical needle box.

sunken structures identified in the sterile soil reached a depth of up to 1.7–1.9 m. It was determined that a richer cultural layer had formed in the parts of the area closer to Žygimantų Street and near the SE part of the Tiškevičius Palace. A surviving archaeological layer or its remnants was identified in Trenches 1–2 and 8.

A storage pit uncovered in Trench 1 (Fig. 1) contained a fairly large quantity of 'bowl-shaped' (*Schüsselkacheln*), panel (*Blattkacheln*), cornice (*Gesimskacheln*), and other stove tiles, which can be stylistically dated to the 16th century. Trench 5 contained another informative storage pit or part of an earlier layer that had been moved aside and also had a considerable quantity of 15th–16th-century stove tiles, nearly only 'bowl-shaped' or 'pot-shaped' (*Topfkacheln*) stove tiles (Fig. 3), some with a square mouth (*mit quadratische Mündung*).

Trenches 2, 4, and 7 likewise contained sunken structures, which, although yielding fewer finds, also date to the 16th–17th centuries. As was mentioned, the archaeological layer in the investigated area was probably removed in the 19th century, i.e., in connection with the construction of a building by Karabanovičius and its reconstruction into the Tiškevičius Palace.

The masonry structures discovered in Trench 8 (Fig. 4) are building remnants representing several periods: the remains (brick paving) of an 18th – early 19th-century building and part of the arched foundation from the early 17th-century fence that surrounded the Radvila Palace (Fig. 5), separating it from the nearby park and ponds that belonged to the family (Fig. 6). In the first half of the 19th century, the remnants of the former buildings were demolished to a level that would not interfere with the construction of new palaces in the area.